

ÇUKUROVALI AŞIKLAR

Çukurovalı aşıklara değinmeden önce Çukurova denilince bu saha hangi ili ya da illeri veyahut hangi yerleşim yerlerini içine almaktadır, bunun ortaya konması gerektiği kanaatindeyim.

Coğrafi anlamda Çukurova'ya sınır çizmek kolay ve tartışmasız ama kültürel anlamda yaklaşıldığında nereden nereye kadar Çukurova'ya dahil etmeli burası fikirlere açık görünmektedir.

Benim görüşüm kültür coğrafyası olarak Çukurova, Gavur Dağlarının batısından Silifke'ye, Mut'a; oradan Karaman'a aşmadan Toroslardan Niğde, Kırşehir, Kayseri, Pınarbaşı, Elbistan, Ekinözü'nden Engizek ve Ahir Dağını içine alan daha çok konar göçer kültürünün etkisinde oluşmuş bir sahadır.

Bu sınırları belirlerken aynı zevkin ses tadından yola çıktım. Bu sesi almamızda bize en öncü güç olan Çukurova'da yetişen aşıklar bu alandaki kültürün oluşmasında en önemli etkenlerdendir.

Kimdir bu aşıklar?

Çukurova'da yetişen aşıkların, günümüzdekiler hariç, hayatlarına ait kesin bilgilere ulaşmamız mümkün değildir. Onlara ait bilgiler kendi ürünleri olan şiirlerden yola çıkılarak yorum şeklinde verilmektedir. Biraz geniş anlatımla nerede doğup nerede öldükleri, mezarlarının nerede olduğu, doğum ve ölüm yılları, gerçek adlarının, boylarının ne olduğu kayıtlarda yoktur. Bu gibi bilgiler aşıkların şiirleri içerisindeki bazı tarihi olaylardan, kişilerden, kendi söylemlerinden hareketle belirlenmeye çalışılmaktadır ki bu da bir nokta da tahmin durumunda kalmaktadır.

Ben de Çukurova'da yetişen aşıkların şiirlerinden yola çıkarak onlar hakkında kısa kısa antolojik bilgi aktaracağım.

Ilgit ılgıt esen seher yelleri

Sol Gavur dağının başı duman mı

Deli gönlüm ne kaynayıp coşarsın

Yoksa bugün delirdiğin zaman mı

Dörtlüğün kime ait olduğunu Çukurova'da yetişmiş ya da türkülerle büyümüş herkes eminim anlayıvermiştir. Karacaoğlan, Çukurova'da yetişmiş bilinen ilk aşıktır. Çukurova'nın dili, giyimi, yemek kültürü; konup göçmesi, inanışı doğaya ve hayata bakışı Karacaoğlan'ın dilinde türkü olup sunulur yüzyıllar ötesinden bize. Ayrıca 17. yüzyılda yaşadığı sanılan Karacaoğlan, kendisinden sonra gelen bütün Çukurovalı aşıklara ustalık etmiştir. Bu ustalık bugün devam ettiği gibi daha yüzyıllar ötesine söz çırakları/ustaları yetiştirecek görünmektedir. Gene Karacaoğlan'ın etkisinden olmalı Çukurova 17. yüzyıldan günümüze her zaman aşık çıkarmıştır. Diğer bir ifade ile Karacaoğlan'ın tüttürdüğü baca hiç sönmemiştir.

Gün doğar da Gündüzlü'nün başına
Göğdeli'de Sünbüllü'nün peşine
Akdağ derler duman çöker başına
Kabaktepe derler şarın var dağlar

Şiirinden de anlaşıldığı üzere Karcaođlan'ın dilinde Çukurova'nın tüm renkleri, havası, kokusunu bulmak mümkündür.

Dadaloğlu, Karacaoğlan'ın elinde yetişmiş; telinin biriyle de Körođlu'nu yad etmeye çalışmış desem yanlış söylemiş olur muyum veya bu sözüme alınır mı Dadaloğlu bilemem fakat 19. asırda yaşayan aşık, Avşar boyunun içinden çıkmış Çukurova'nın bazen yiğit, bazen bazen içli sedası olmuştur.

Bizim yaylanın kuşuna
Can dayanmaz ötüşüne
Serin yaylalar başına
Kurayım otağı şimdi

Derken onu kavganın içinde düşünmemiz imkansızdır, bir ova sukuneti vardır dizelerin müziğinde ama hep böyle değildir o; bazen Torosların bellerinde geçit vermeyen poyraz gibi hırçınlaşır.

Bineyidim kıratımın üstüne
Alayıdım dalkılcı destime
Yetmiş atlı gelse eğer üstüme
Gösteririm size mertlik heyl' olur

Şimdi bir diğer aşığımız19. asırda yaşadığı sanılan Aşık Hüseyin Göksun'dan Andırın'a, Andırın'dan Adana'ya dert taşır. Aşiretin derdi değildir bu, bu Çukurova'nın derdidir.

Çinçin'i geçince Kalbur'un beli
Eser efil efil Geben'in yeli
Boşandı bendim de gözyaşım seli
Akar gider bir garipçe halim var

Yine 19. asırda yaşadığı sanılan Elbeylođlu, Gündeşlioğlu beyken kul olmayı, kulluğu yaşar ve yaşatırlar hikayelerine karışmış türkülerinde,

Elbeylođlu Çukurova turacı
Böyle haller benim için ne acı
Dünkü beyliğimin şimdiki gücü
Gör neyin nesidir bilemez oldum

Gündeşl'ođlu'm neyleyip de n'etmeli
Bu ellerden diyar diyar getmeli
Gurbetelde beni çoban dutmalı
Sürü sürü dertlerime yanarak

Sonra aynı yüzyılda yetişmiş Deli Boran bir garip aşık; boran, zaten deli olur; neden kendisine delinin delisi gibi bir ad verir ki?

Deli Boran benzin solmuş
Boğazına zıkım dolmuş
Döğge döğge gömgök olmuş
Kana kesmiş döşün senin

Birkaç türküsü ile aşiretinin göç hikayesinde gene 19. asırdan günümüze ses veren Öksüz Ali (Öğsüz Ali) aşiret derdinden çok sanki kendi öğsüzlüğünün türküsünü yakar.

Bahar yeli serin serin esiyor
Esdikçe de nefesimi kesiyor
Benim yarım her ne desem kusuyor
Ellerim koynumda gezer dururum

19. asrın aşıkların bir diğeri Kul Halil Andırın'dan çığırır türkülerini; bu türküler fukaralığın, sabrın, aşkın yüceliğinin türküsüdür.

Kadir kıymet bitmiş sefil fakirden
Kılar namazımı kalmam şükürden
Bilmem kasefetten bilmem fikirden
Aşkın dalgaları akışmaz oldu

19. asrın sonlarında yetişmiş Hasibe Hatun, Telli Hatun ölüm karşısındaki çaresiz ana yüreğinin çırpınışı olmuştur, bazen yalvarır bazen başkaldırırcasına.

Gara bulut yan geliyor
Bir acılı un geliyor
Ne deyim de ne sögleyim
Yüreğimden kan geliyor

20. yüzyıl, Çukurova'lı aşıkların izlerini takip edebildiğimiz yılları getirmiştir. Bu yüzyılda yaşayan aşıklarımızın ürünlerinin hepsine ulaşmamız mümkün olmasa da nerede ne zaman doğdukları, nerde yaşadıkları hususunda bilgilere ulaşmak sevindiricidir.

Bu yüzyılın başlarında Elbistan'da doğup, hayatını genel anlamda Afşin'de geçirmiş Derdiçok güzellik üzerine kuvvetli lirizm ile Karacaoğlan havasında ürünler vermiştir.

Onun şu dizeleri Derdiçok'u Karacaoğlan'ın yanından ayırmamıza imkan vermediği gibi onu Çukurovalı aşıklar defterine kaydetmemizi adeta zorunlu kılmaktadır.

Her gün gönlüm ister seni görmeye
Korkarım arada söz olur diye
Ela gözlüm sana umut tutardım
Güzelin ikrarı tez olur diye

Bu yüzyılın başında Elbistan'da yetişen Aşık Çıtak'ın aşağıda verilen dörtlüğü Aşık Çıtağı aynı pınarın ayaklarında yeşeren yarpuz olduğunun ifadesidir.

Ak sinesi cennet bağı
Henüz gelmiş sevgi çağı
Kiraz dudak al yanağı
Gören yiğide aşk olsun

Günümüz aşıklarından sayabileceğimiz Kozanlı Hazım Demirci delidolu, Demirci. Deli Hazım mahlasıyla ürünler vermiştir. Aşık Demirci'nin şiirlerinde biraz hikmet, biraz sosyal içerik vardır.

Gül dalında bülbül öter
Fakat gülde diken biter
Anlayana bu söz yeter
Dinlemeyen dinlemesin

Halil Karabulut Kadirli'li aşıklarımızdandır. Günümüzün kalem şairlerindendir. Onun kaleminde insanın kendi manasını anlamaya çalışmanın çabası sezilir.

İster erkek olsun isterse dişi
İnsanı yüceltir eseri işi
Halil Hakk'a halka sevilen kişi
Veli gider yatır olur efendim

Afşin Tanır'dan Aşık Yener'in iğneleyici dili bir güzel karşısında tutulur, yağ ile bal olur Karacaoğlanca:

Ela gözlerine kurban olduğum
Sevdiğim mi var ki yar senden başka
Aklımda fikrimde gönlümde sensin
Benim kimim var ki bir senden başka

Gene aynı Afşin Tanır'dan Hayati Vasfi Taşyürek 20. Yüzyılın aşıklık geleneği içinde yetişmiş en güçlü seslerindendir. Hayti Vasfi'de çoğu defa Ulu Ata'nın gelecek kuşaklara kutluca hatırlatmaları vardır

Yağlı aşın tadı bol etle ama
Softanın dostluğu davetle ama
Şimdiki asalet servetle ama
Eksik olmaz itte pire yanaşma

Ceyhanlı, 1930'lu yılların çocuğu 1960'ların öbür dünyaya gönderilmiş aşığı Ferrahi geride bıraktığı ahlî türkülerle hala bizimle yaşamaktadır.

Ah neyleyim gönül gönül senin elinden
Her zaman ağlarım gülemem gayri
Ben bıktım usandım elin dilinden
Terk ettim sılayı dönemem gayri

Kadirli'li Abdulvahap Kocaman, kocaman sedasıyla destan şairi olmanın haklı gururunu dizelerinde yaşatmayı hakkıyla başarmış bir aşığımızdır.

Vahap Kocamanım zalimi sevmem
Zulümden hoşlanmam mazluma değmem
Düşmana başım dik boynumu eğmem
Vatanın, milletin kölesiyim ben

Abdulvahap Kocaman'ın hemşehrisi Feymani kalem şairi olarak bilinse de sazını kullanabilen bir aşık olup ince ruhlu ürünler vermektedir yanık sesiyle.

Feymani biter acılar
Yürüyen kağıdı gıcılar
Kervan düzler yaylacılar
Yola bahar gelsin de gör

Afşın'lı Mahzuni Şerif'i Karacaoğlan ocağının tüten bacasına duman etsek kırılmaz, aksine sevinir, bundan şeref duyar düşüncesindeyim. Mahsuni Şerif, dertlerimizi sazıyla yenmenin mücadelesini verir bunu verirken Pir Sultan Abdal'ın nefesi sezilir deyişlerin derinliklerinde.

Mahzuni Şerifim gayri gam yemem
Ondan ötesini kimseye demem
Ufak bedenime kefen istemem
Varsa insanlıkla saralar beni

Bunlardan başka Hacı Karakılçık, Gül Ahmet, Ayşe Çağlayan, İmami, Arzu Bacı gibi aşıklar günümüz aşık geleneğinin Çukurovadaki seslerindendir.

Çukurovada adı duyulmamış, bazen bir türküsü dilden dile yaşayan, bazen bir dörtlükle günümüze gelmiş kim oldukları bundan gayri bilinmeyen aşıklar da vardır. Ayrıca günümüzde de kimi kalemiyle, kimi sazıyla bu geleneği içinden gelen hevesle yaşayan adını burada anmadığım birçok aşık vardır.

Anlaşıldığı üzere Çukurovada aşıklık geleneği yüzyıllardır canlı şekilde yaşayagelmıştır.

Sözümün noktası yerine geçecek olan aşağıdaki dörtlük adı sanı bilinmedik Çukurovalı bir aşığa aittir ki sözün kaynağı Andırın'ın Rifatiye Köyünden Derviş Bacak'tır. Dörtlüğü babasından öğrendiğini söylüyor.

Hep el ele gök, dağ, deniz
Çukurova yerimiz var
Önümüzde Dadaloğlu
Karacaoğlan pirimiz var

YAZIDA YARALANILAN KAYNAKLAR:

Cahit ÖZTELLİ, Karacaoğlan, Özgür Yayınları, İstanbul, 2003.

Prof.Dr. İsmail GÖRKEM, Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu, Anahtar Kitap Yayınları, İstanbul,2006.

E. KALKAN, 20. Yüzyıl Türk Halk Şairleri, Ankara, 1991.

Feyzi HALICI, Aşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri Güldestesi, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara,1992.

Prof. Dr. Şükrü ELÇİN, Halk Edebiyatına Giriş, Akçay Yayınları Ankara, 1993.

Yaşar KEMAL, Sarı Defterdekiler, Yapı kredi Yayınları, İstanbul. 1997.